

BİLİNMEYEN BİR ŞAİR: SU'ÂLÎ VE ŞİİRLERİ*

Suat DONUK**

ÖZET

Klasik Türk edebiyatı, kültür seviyesi yüksek bir zümre tarafından icra edildiği için sanatsal ve öğretici faaliyetlerini yazılı materyallere dönüştürmeyi amaçlayan bir edebiyattı. Nitekim bu edebiyata mensup sanatçılar şiirlerini bir kitapta toplamaya özen göstermişlerdir. Üstelik bu sanatçılar sadece sanatsal eserler değil bilgi içerikli metinler de kaleme alma gayesi taşıyorlardı. Bu nedendir ki divan edebiyatı oldukça geniş bir biyografik kaynak kataloguna sahiptir. Bu edebiyatın envanterinde bulunan biyografik eserlerde sanatçıların pek çoğu hakkında bilgi bulmak mümkündür. Fakat mahalli kalma, popülerliği diğer şairlere nazaran az olma, resmi görev almama nedeniyle sahne gerisinde durma veya başka sebeplerle klasik Türk edebiyatı biyografik kaynaklarına geçmeyen bazı şairler bulunmaktadır. Bu şairlerden biri Su'âlî'dir. Bir edebiyatın mensuplarının çokluğu o edebiyatı kıymetli kılan unsurlardan biridir. Edebiyata mensup olmak ancak yazılı metinlere geçmekle olur. Bu bakımdan divan edebiyatına mensup sanatçılar hakkında araştırmalar yapıp bunları kayıt altına alarak onları tarih sayfalarında yok olmaktan kurtarmak oldukça önemlidir. Biz de bu çalışmada mecmua ve cönkleri taramak suretiyle tespit ettiğimiz Su'âlî'ye ait şiirleri inceleyerek bunlardan hareketle onun hayatı hakkında bilgilere ulaşmaya çalışacağız. Var olan şiirlerini çeşitli tablolar yardımıyla şekil ve muhteva bakımından tetkik edip edebi kişiliğine dair elde ettiğimiz verileri sunacağız. Sonuç bölümünde araştırmamızda meydana çıkan bilgi ve bulguları neticelendirmeye çalışacağız. Makalenin sonunda Su'âlî'nin mevcut şiirlerini, metni kurarken dikkat ettiğimiz hususlar ile birlikte, ilim âlemine sunacağız.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, Su'âlî, mecmua

AN UNKNOWN POET: SU'ÂLÎ AND HIS POEMS

ABSTRACT

Classical Turkish Literature was aiming translating artistic and didactic activities to written materials because of being carried on by culturally high level class. However, artists belonging to this literature minded to incorporate their poems into a book. They aimed to write out not only artistic outputs but also informative texts. As part of this, Divan Literature has a wide biographic source catalog. It is likely to find

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, El-mek: suatdonuk@hotmail.com

data about many of these artists among these sources. On the other hand, there are some other poets who hasn't published biographic sources in Classical Turkish Literature due to remaining local, being less popular than other poets, remaining behind the scenes cause of not having an official job or other reasons. One of these poets is Su'âlî. Majority of the members of a literature is one of the elements that make literature precious. To belong to literature just becomes by publishing written texts. In this regard it is considerably important to save them from extinction by carrying out research on Divan Literature artists and recording them. We are going to try to reach the knowledge of the poet's life by studying Su'âlî's poems by scanning and identifying magazines and cönks in this study. We are going to make a presentation on findings related to his literary personality by examining his existing poems with regard to form and content with the aid of various charts. At the result section, we are going to try to conclude the knowledge and findings that come out in our research. At the end of the article we are going to submit Suali's existing poems science world with the issues we mind while building text.

Key Words: Classical Turkish Literature, Su'âlî, mecmua (compilation)

Giriş

En berrak halini 16. ve 17. yüzyıllarda Fars, Arap, Türk ve diğer İslami toplumlarda bulan divan edebiyatının köklerinin, kullandığı edebi formlar ve estetik kabuller itibariyle çok eskiye dayandığını söylemek mümkündür. Bu fikrin dayanağı ilk yazılı örnekleri M.Ö. 550 yılına dayanan Fars edebiyatının divan edebiyatının temel unsurlar açısından omurgasını teşkil ettiği kabulüdür (Soysal 2006: 33). Vakıa, İslamiyet'in kabulünden sonra omurgayı bedene tamamlayan kısımlar Arap, Türk ve öteki Müslüman milletlerce oluşturulmuş, böylece pek çok rengi barındıran, uzun yılların süzgecinden geçmiş bir edebiyat dönemi ortaya çıkmıştır. Böylesi köklü geçmişi olan bir edebiyatın şubesi durumundaki klasik Türk edebiyatı, yazılı olarak icra edilmesi ve kitap esaslı olması açısından diğer edebiyat dönemlerine göre çok önemli bir avantaja sahiptir. Bu avantaj edebi kaliteyi fazlaca etkilememekle birlikte sanat eseri ile bilginin sonraki kuşaklara aktarılması ve edebiyatın bilimsel olarak incelenmesi bakımından hayati önem taşımaktadır.

Böylesi bir imkâna sahip olan divan edebiyatında sanatsal ve bilimsel veriler kayıt altına alınmıştır. Adeta divan edebiyatının, manzum ve mensur sanatsal eserler ile bilgi içerikli teorik yapıtlardan müteşekkil geniş bir kütüphanesi vardır. Bulunduğu çağa nazaran ekstra bir durum olan bu kütüphanenin en önemli bölümlerinden birini biyografik eserler oluşturmaktadır.

Hız. Muhammed'in yaşantısını Müslümanlara örneklem alan ve hadis râvîlerinin güvenilirliğini dinin sıhhatini kaybetmemesi açısından hayati gören İslam'ın biyografiye önem vermesi kaçınılmaz olmuştur (İsen vd. 2009: 7-8). Bundan dolayı, İslami kültürle iç içeliği inkâr edilemez olan divan edebiyatında Türk edebiyatının diğer dönemlerine kıyasla biyografik eserlere ağırlık verilmiştir. Toplumsal sınıfın en üst tabakasındaki padişahlardan orta katmandaki mesleki zümrelere kadar pek çok gruba yönelik biyografik eserler bu edebiyat bünyesinde kaleme alınmış, üstelik bunların tertibatı gelenek halini alarak kronolojik bir seyir halinde son dönemlere kadar süregelmiştir. Padişahların hayatını anlatan hadikatü'l-mülûklar, sadrazam ve vezirlerin yaşamlarına yer veren hadikatü'l-vüzerâlar, şeyhülislamı konu alan devhatü'l-meşayihler, kadı ve müderrisleri bildiren şaka'iku'n-nu'maniyeler, nakibü'l-eşrafları kapsayan devhatu'n-nukabâlar, kaptan-ı deryalara yönelik sefinetü'l-vüzerâlar, reisü'l-küttablara dönük halifetü'r-rüesâlar,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

hattatları işleyen tuhfe-i hattatinler, mûsiki ustalarına değinen atrabu'l-âsârlar ve şairlerin hayatını konu alan edebiyat tarihi açısından en önemlileri sayılan şuara tezkireleri bu geniş biyografik yelpazenin birkaç diliminin örnekleri olarak sayılabilir (Levend 2008: 364-401).

Divan edebiyatı kültür sahasında yer alan şairlerin genelinin biyografik kaynaklarda kendilerine yer bulduklarını söylemek yanlış olmaz. Fakat Osmanlı Devleti'nde yaşanan çağın imkânları gereği kültürel unsurlar toplumsal kesimlerin tümüne yayılmamıştır. Bu nedenle toplumsal sınıflanmanın belirgin olduğu bu dönemde sanat, edebiyat ve kültürün merkezi durumundaki şehirlerde yaşamayan veya şehirde yaşamasına rağmen herhangi bir nedenden dolayı mahalli kalmış olan bazı şairler istisnai olarak eski Türk edebiyatı biyografik kaynaklarında kendilerine yer bulamamışlardır. Şiirleri daha çok mecmualar ve cönkler aracılığıyla günümüze ulaşan, gölgede kalmış bu şairler ile ilgili bilgiler, ancak onlara ait şiirlerin toplanması ve bunlara dair tetkiklerin yapılması neticesinde elde edilebilecektir. Biyografik eserlerde isimleri geçmeyen bu şairler ancak bu şekilde unutulmaktan kurtulup edebiyat tarihine mal olabilirler.

Hayatı hakkında divan edebiyatı kaynaklarında¹ bilgi bulunmayan söz konusu şairlerden biri de Su'âlî'dir. Genelde beğenilen şiirlerin toplandığı eş'âr ve fevaid mecmualarında ve cönklerde divan edebiyatının önemli şahsiyetleriyle birlikte manzumelerine rastlanan Su'âlî'nin

¹ Su'âlî hakkında bilgi bulunması muhtemel görülüp incelenen ve ona dair kayda rastlanmayan kaynak eserler ve künyeleri şu şekildedir:

- a- M. Nail Tuman, Tuhfe-i Nailî, Bizim Büro Yay., Ankara 2001.
- b- Haluk İpekten vd., Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988.
- c- Muharrem Tan (hızl), Osmanlı Bilginleri, eş-Şakaiku'n-nu'maniyye fi Ulema'id-devleti'l-Osmaniyye, İz Yay., İstanbul 2007.
- d- Günay Kut (hızl), Heşt-Behişt, The Tezkire by Sehî Beg, Harvard 1978.
- e- İsrail Babacan (hızl), Tezkire-i Mecalis-i Şu'ara-yı Rum Garibî Tezkiresi, Vizyon Yay., Ankara 2010.
- f- Rıdvan Canım (hızl), Tezkiretü's-şuara ve Tabsiratü'n-nüzemâ, AKM Yay., Ankara 2000.
- g- Filiz Kılıç (hızl), Meşâirü's-şuarâ, İnceleme-Metin, İstanbul Araştırmaları Ens., İstanbul 2010.
- h- İbrahim Kutluk (hızl), Tezkiretü's-şu'ara. Kınalızâde Hasan Çelebi, TTK Yay., Ankara 1981.
- i- İbrahim Kutluk (hızl), Tezkiretü's-şu'ara. Beyânî Mustafa bin Carullah, TTK Yay., Ankara 1997
- j- Süleyman Solmaz (hızl), Ahdi ve Gülşen-i Şuarası, AKM Yay., Ankara 2005.
- k- Mustafa İsen (hızl), Kühü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1994.
- l- Namık Açıkgöz (hızl), Riyazü's-şuara. Riyazî Mehmet Efendi. Ankara Üniv. Yük. Lis. Tezi, Ankara 1982.
- m- Bekir Kayabaşı (hızl), Kafzade Faizî'nin Zübdetü'l-eşârî, İnönü Üniv. Doktora Tezi, Malatya 1996.
- n- Gencay Zavotçu (hızl), Rıza Tezkiresi (İnceleme-Metin), Sahaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2009.
- o- Sadık Erdem (hızl), Mehmet Salih Yümnî-Tezkire-i Şuara-yı Yümnî, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, S.55 (Ağustos 1988) s. 85-112.
- p- Ali Osman Coşun (hızl), Seyrekzade Mehmet Âsım. Zeyl-i Zübdetü'l-eş'ar, Gazi Üniv. Yük. Lis. Tezi, Ankara 1985.
- q- Yılmaz Kâşif (hızl), Güftî ve Teşrifatü's-şuara'sı, AKM Yay., Ankara 2001.
- r- Abdulkadir Özcan (hızl), Şaka'ik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri, Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- s- Kudret Altun (hızl), Tezkire-i Mücib, AKM Yay., Ankara 1997.
- t- Pervin Çapan (hızl), Mustafa Safayî Efendi Tezkire-i Safayî, AKM Yay., Ankara 2005.
- u- Adnan İnce (hızl), Tezkiretü's-şuara-Salim Efendi, AKM Yay., Ankara 2005.
- v- Abdulkirim Abdulkadiroğlu (hızl), Güldeste-i Riyaz-ı İrfan ve Vefeyat-ı Daniveran-ı Nadiredân. İsmail Belig, Anıl Matbaacılık, Ankara 1988
- w- Sadık Erdem (hızl), Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı, AKM Yay., Ankara 1985.
- x- Rıza Oğraş (hızl), Esad Mehmed Efendi ve Bağçe-i Safâ-endüz'u, Emirdağ Ofset, Afyon 2001.
- y- M. Nuri Çınarcı (hızl), Şeyhülislam Ârif Hikmet Tezkiretü's-şuara, Gaziantep Üniv. Yük. Lis. Tezi, Gaziantep 2007.
- z- Ömer Çiftçi (hızl), Fatîn Davud-Hatimetü'l-eş'âr. ekitap.kulturturizm.gov.tr
- aa- İlhan Genç (hızl), Esrar Dede Tezkire-i Şuara-yı Meleviyye, AKM Yay., Ankara 2000.
- bb- Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmânî I-IV, Matbaa-ı Âmire, İstanbul 1308.
- cc- Mustafa Tatçı (hızl), Osmanlı Müellifleri Bursalı Mehmed Tahir, Bizim Büro Yay., Ankara 2003.
- dd- İsmail Özmen, Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1998.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

çağdaş edebiyat tarihine kaydedilmesi gereken bir edebi kişilik olduğuna kani'iz. Bundan dolayı bu makalede Su'âlî'nin çeşitli mecmua ve cönkler tarandıktan sonra tespit edilen şiirlerinden ve mecmuaların özelliklerinden hareketle hayatı hakkında çıkarımlarda bulunmaya çalışacağız. Manzumelerini şekil ve muhteva açısından irdeleyip edebi şahsiyeti ile ilgili tespitlerde bulunacağız. Makalenin sonunda ise Su'âlî'nin şimdiye kadar elde edilmiş şiirlerini –birden çok nüshası olanlarının tenkitli metni ile birlikte– ilim âleminin takdirine sunacağız.

Su'âlî Kimdir?

Su'âlî hakkında Eski Türk edebiyatının biyografik kaynaklarında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Genellikle 15. ve 16. asır şairlerinin şiirlerini ihtiva eden mecmua ve cönklerde eserlerine rastlandığı için onun 15. veya 16. yüzyılda yaşamış olabileceği tahminini yürütmek mümkündür. Onun eldeki şiirleri arasında Ahmed Paşa'nın bir şiirine yazdığı bir tesdis bulunmaktadır. Buradan yola çıkarak en azından onun Ahmed Paşa'nın ölüm yılı olan 1497'den sonra yaşadığı çıkarımında bulunabiliriz. Fakat maalesef yaşadığı çağ hakkında şuan için var olan verilere göre bundan öteye gitmek imkân haricindedir.

Su'âlînin doğum ve ölüm tarihi, memleketi ve mesleği hakkında şimdiye kadar kayıtlara geçen şiirlerinde bir bilgi yer almamaktadır. En azından Hadâ'iku'l-vüzerâ, Devhatü'l-meşâyih, Devhatü'n-nukabâ, Hadîkatü'r-rü'esâ, Şakâyıku'n-nu'mâniyye, halifetü'r-rü'esâ benzeri; vezir, şeyhülislâm, nakîbü'l-eşrâf, kadı, müderris, reisülküttab gibi devlet kademelerinde yer alan şahsiyetlerin biyografilerini içeren eserlerde Su'âlî ismine rastlanmaması onun devlet bünyesinde çalışmadığı; tuhfe-i hattatin, atrabu'l-âsâr türü kaynaklarda bulunmaması hat ve musiki erbabı olmadığı bilgisini güçlendirmektedir.

Şairimizin mensub bulunduğu zümrenin ise “ehl-i tarikat” olduğu sezilmektedir. Nitekim onun;

‘Ömrünün peymânesi miskîn Su'âlî tolmadan
Yumulup nergislerün bu reng-i rûyun solmadan

beytinde geçen “miskîn Su'âlî” ifadesi onun bir tarikata mensubiyetine ve tasavvufa eğilimine işaret etmektedir. Bilindiği üzere “miskîn” sıfatı genelde tasavvuf ehli olan sanatçılar tarafından mahlaslarının önüne getirilerek kullanılır ki aşağıdaki beyitleri buna örnek olarak verebiliriz:

Miskîn Yûnus erenlere tekebbür olma toprak ol
Toprakta biter küllîsi gülistânı toprak bana (Tatçı 2005: 27)

Miskîn Sarâyî kıydun kul oldun sen nefsüne
Senün hırs u hevesin tutdı seni fâk gibi (Tatçı 2005: 48)

Bî-riyâ bî-süm'a oldı oluben
Müflis ü dervîş ü miskîn Rûşenî (Tavukçu ? :65)

Mevcut on bir şiirinden ikisinin tüm manzume boyunca dini içerikli olması, diğerlerinde kısmi de olsa dini rengin görülmesi ve uzun manzumelerinde hikemi bir üslubun sezilmesi onun bir tarikata mensup olabileceği düşüncesini akla getirmektedir.

Bir tarikata aidiyeti konusunda belirtiler görülen Su'âlî'nin Osmanlı'nın zengin dini-sosyal teşekkülünde yer alan hangi tarikata mensup olduğu belli değildir. Ancak Ankara Milli Kütüphane

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

06 Mil Yz A 149 no'lu şiir mecmuasında bir şiirin varlığı onun Alevi-Bektaşî olabileceğini işaret etmektedir. Çünkü söz konusu mecmua incelendiğinde ortak özellikleri Alevilik-Bektaşîlik olan, Hacı Bektaş-ı Veli, Kaygusuz Abdal, Hatâyî, Resmî gibi sanatçıların eserlerinin toplandığı dikkat çekmektedir. Mecmuada “Der Medh-i Ali” başlıklı Hz. Ali’yi öven şiirler ile Kerbela Hadisesi’ni anlatan manzumelerin bulunması ve çoğu ismin yanında “Dede” ve “Baba” gibi Alevi tarikat büyükleri için kullanılan sıfatların tercih edilmesi bu mecmuanın muhtemelen bir Alevi-Bektaşî şiirleri seçkisi olduğuna dair başka işaretlerdir.

Elimizde var olan şiirlerinin nazım şekillerinden hareketle onun bir divan şairi olduğu sonucu çıkarılabilir. Nitekim Su’âlî’ye ait eldeki şiirler birer divan edebiyatı nazım şekli olan gazel, müseddes, tesdis, müsebba’ ve müsemmen formunda kaleme alınmıştır. Fakat ileride değineceğimiz üzere divan edebiyatı yazılı kaynaklarında adına rastlanmaması, şiirlerinin halk edebiyatı temel kaynakları olan cönklerde de geçmesi, manzumelerinin mecmualarda halk şiirleriyle beraber bulunması, bir mısra mahlasında “miskîn” sıfatı bulunması gibi bazı nedenlerden dolayı onun divan şairi olduğu konusunda kati sonuca ulaşmak da doğru değildir. Bu hususda kesin yargıya varmak için Su’âlî’nin başkaca şiirlerinin ortaya çıkmasını beklemek daha doğru olacaktır.

Su’âlî’nin şiirlerine hem daha çok divan edebiyatı kültür taşıyıcısı olan mecmualarda hem de daha ziyade halk edebiyatı kaynak materyalleri olan cönklerde rastlanması onun hem havas hem de avam tarafından tanınıp okunduğunu göstermektedir.

Edebi Kişiliği

Türkiye yazmaları elektronik katalogu kayıtlarını esas alarak topladığımız Su’âlî’ye ait manzumeleri mukayese ettiğimizde şu zaman itibariyle elimizde on bir Su’âlî şiiri olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Buna Charles Rieu Katalogu’nun verilerine göre British Müzesi’nde Add. 11,525 numaralı mecmuanın 11a varlığında bulunan Su’âlî’ye ait bir şiirin dâhil olmadığını belirtelim. Mamafih bu şiirin tespit ettiklerimizden biri olma ihtimali de vardır.

Eldeki şiirleri incelediğimizde Su’âlî’nin hem şekil hem muhteva itibariyle divan şiiri kültürüne hâkim olduğu görülmektedir. Nazım şekillerini kullanma bakımından değerlendirirsek o; divan edebiyatının temel formu olan gazellerin dışında tesdis, müseddes, müsebba’, müsemmen biçiminde şiirler de kaleme almıştır. Nitekim ondan kalan şiirlerin dördü gazel, üçü müseddes, ikisi müsemmen, biri tesdis ve biri müsebba’dır. Şairin klasik nazım biçimi gazel ile birlikte musammat şekilleri kullanması, 11 şiirin 5 farklı formda olması onun nazım şekillerine hâkimiyetini göstermektedir.

Su’âlî’nin nazım tekniğine dair bir ipucu vermesi açısından kullandığı vezne bakmakta fayda vardır. Yazımızın konusu olan şair, elimizdeki on bir şiirin tümünde aruz veznini kullanmıştır. Şairimizin bu on bir şiirin yedisinde farklı kalıp tercih ettiği görülmektedir. Uzun veya kısa pek çok farklı kalıbı kullanabilmesi onun aruz veznine hâkim bir sanatçı olduğunun küçük bir işaretidir. Şairimiz aruz ölçüsünü mısralara uygulamakta rahat görünmektedir. Nitekim aruzun rötuşları olarak bilinen imale, zihaf, kasr gibi kuralları kullanma sıklığı 15 ve 16. yüzyılın diğer divan şairlerinden çok da fazla değildir. Toplamda 347 mısrayı bulan manzumelerinde vezin kusuru olan beyit sayısı dördür. Üstelik bu dört mısra’ın üçü 3. şiirde, biri de 2. şiirde yer almaktadır. Bu şiirlerin bulunduğu mecmua hem tertibat hem muhteva açısından pek muntazam görünmediği için bu vezin kusurlarının müstensih kaynaklı olma ihtimali yüksektir. Aşağıda Su’âlî’nin aruzu Türkçeye uygulamadaki başarısına örnek olarak vereceğimiz birkaç beyitte dönemine göre sade bir dille yazılmış mısralarda veznin rahat bir şekilde tutturulduğu görülmektedir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

‘Âlemde huzûr ister-isen sen de Su’âlî
Tenhâya çekil şimdi budur hâlet-i ‘irfân (Şiir:1/ Beyit:5)

Bugün bezm-i visâl içre görüp yâri melîl oldum
Hezârân bûs idicek ol kızardı ben hacîl oldum (4/1)

Beni gözyaşu gibi bir ulu deryâde kodu
Seni cân gülşenine servveş âzâde kodu (Şiir:5 / Bent:1 / Beyit:3)

Dost ağlar hâlûme bakup benüm düşmen güler
Dirliğüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer (6/1/3)

Vâ kasretâ ki irmedüm ol serv-kâmete
Vâ fûrkatâ ki kaldı bu hasret kıyâmete (7/1/3)

Su’âlî’nin en çok kullandığı kalıp “Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün” kalıbıdır. Bu kalıp Türkçeye uygunluğu, duygu, düşünce ve hayalleri aktarmaya müsait kararında uzunluğuyla divan şairlerinin en çok rağbet ettiği kalıptır. Bundan dolayı Su’âlî de diğer klasik divan şairleri gibi bu kalıbı daha çok tercih etmiştir. Nitekim eldeki on bir şiirin dördü bu kalıpla kaleme alınmıştır. Sanatçının kullandığı diğer kalıpların ise divan şairlerinin kullandığı alışılmış kalıplar olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu bu değerlendirmeleri, şairin kullandığı nazım şekilleri ve aruz kalıplarını gösterir aşağıdaki tabloda şu şekilde göstermek mümkündür:

Mecmuada Kullanılan Arüz Kalıpları (Türkçe Şiirler)	Tesdis	Müsemmen	Müseddes	Gazel	Müsebbâ’	Toplam
Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün		1	2		1	4
Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün			1			1
Fe‘ilâtün/Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün				1		1
Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün /Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün				1		1
Mefâ‘ilün/Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün / Fe‘ilün				1		1
Mef‘ûlü/Mefâ‘ilü/ Mefâ‘ilü / Fe‘ûlün				1		1
Mef‘ûlü/Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘ilü / Fâ‘ilün	1	1				2
Toplam	1	2	3	4	1	11

Nazımın şekli unsurlarından biri olan kafiye açısından Su’âlî’nin şiirlerine baktığımızda yine klasik bir divan şairinde görülebilecek türden hususlarla karşılaşırız. Kafiyenin genel tertibatı olan redifi oluşturan ek veya kelimedenden sonra uyağı meydana getiren seslerin sıralanması düzeni Su’âlî’de de görülmektedir. Şair, ender de olsa bazı birimlerde redif olmadan sadece kafiyeyle

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

yetinmiştir. Onun şiirleri kafiye örgüsü itibarıyla klasik divan şiiri kabullerine uygun bir anlayışla yazılmıştır diyebiliriz. Sadece 8. Şiirin 3. bendinde müseddes-i mütekerrir türündeki 8. şiirin 3. bendinde dört mısranın mutad üzere redifi aynı iken bu rediflerin bağlı olduğu kafiyede ise 1. ile 2. mısranın, 3. ile 4. mısranın birbiriyle uyaklandığı görülmektedir. Bir bakıma redifi aaaa bb şeklinde sıralanan bu bendin kafiye dizilişi ise istisnai olarak aabb cc biçimini almıştır.

Redif ve kafiye olarak seçilen kelimelerin menşesine baktığımızda ise onun redif seçiminde genelde Türkçe kelimeler kullandığı dikkat çekmektedir. Kafiyeyi oluşturan seslerin bulunduğu kelimelerin ise Türkçe, Arapça, Farsça eşit ağırlıkta dağıldığını söylemek mümkündür. Vakıa, kafiye ve redif dizilimi ve bu dizilimdeki ek ve kelime seçimi herhangi bir divan şairiyle mukayese edildiğinde aralarında pek fark görülmeyecek türdendir. Şairimizin redif ve kafiye olarak kullandığı ses, ek ve kelimeleri bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

Şiir	Birim	Redifler	Kafiyeler
1	Tüm manzume	-	-ân
2	Tüm manzume	-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh	-â
3	Tüm manzume	i lâ ilâhe illallâh	-et
4	Tüm manzume	oldum	-îl
5	1.Bent ve Mütekerrir beyit	kodı	-âde
	1. Bent	-i	-em
	2. Bent	-	-âr
	3. Bent	sanemâ	-ül
	4. Bent	-	-rek
6	1.Bent ve Mütekerrir beyit	-	-er
	1. Bent	eksik degül	-â
	2. Bent	-	-âk
	3. Bent	-	-ûn
	4. Bent	-	-âr
7	1.Bent ve Mütekerrir beyit	-e	-âmet
	1. Bent	didi	-a
	2. Bent	-	-âb
	3. Bent	idüp	-âd
	4. Bent	-unuma	-ân
	5. Bent	-uma	-âr
	6. Bent	idüp	-âr
8	1.Bent ve Mütekerrir beyit	-	-âb
	1. Bent	-	-ân
	2. Bent	-mekdeyem	-n, -t
	3. Bent	-	-âr
	4. Bent	-uma	-aş
	5. Bent	-	-ey
	6. Bent	-	-âl
9	1.Bent ve Mütekerrir beyit	-dan	-âr
	1. Bent	-sız	-âr

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

	2. Bent	-	-er
	3. Bent	-dur	-âr
	4. Bent	eyledüm	-îr
10	1.Bent ve Mütekerrir beyit	-	-ân
	2. Bent	itdiler	-îr
	3. Bent	-veş	-âd
	4. Bent	-	-ân
	5. Bent	-	-le
	6. Bent	-	-âr
	7. Bent	-meden	-l
11	1.Bent ve Mütekerrir beyit	-	-er
	1.	-	-âr
	2.	-	-ât
	3.	-	-â
	4.	-	-ân

Başka bir şiir inceleme hususu olan ritim ve ahenk unsurları bakımından Su'âlî'den kalan şiirlere bakacak olursak; bir şiirde müzikaliteyi meydana getiren hususların onun manzumelerinde de yeterli seviyede bulunduğunu belirtmek doğru olur. Ritmin temel parçası olan vezin, ve ahengin temeli sayılan kafiye açısından şiirlerini yukarıda değerlendirmiştik. Ahengi sağlayan diğer hususlar olan aliterasyon ve asonansa, yani aynı sesli-sessiz harflerin tekrarından doğan armoniye önem verilmiş midir, sorusuna ise cevap olarak şiirlerde bu hususiyetlere dikkat edildiği izlenimi uyanmaktadır, diyebiliriz. Tüm şiirlerin bütün birimlerinde ahenk unsurlarına mutlak uyulmuştur, demek mümkün değilse de özellikle bir kaçını aşağıda misal olarak vereceğimiz bazı yerlerde aliterasyon ve asonanstıan doğan bir müzikalite dikkat çekmektedir:

Zihî irâdet-i sâdik zihî hidâyet-i râh
Nidâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh (2/2)

Kişinün kadrin ide 'arş-ı 'azîm
Rif'at-i lâ ilâhe illallâh (3/12)

N'ola ağlarsa gözüm gül gibi sen gül sanemâ
Yiridür bülbül-i dil eyleye gulgul sanemâ
Ola bezmünde gözüm sâgar-ı pür-mül sanemâ
Seni gül kıldı beni sen güle bülbül sanemâ (5/4/1-2)

Kanlar ağlar dâ'imâ sahrâ yüzinde lalezâr
Kim zebân-ı hâl ile dir bu cihândur bî-karâr (10/6/3)

Bir dem ayrılmaz gönül la'l-i hayâl-i yârdan
Dem-be-dem kan ağlarum ne dem gam-ı ağyârdan
Mest olup çeşmün kebâb ister dil-i bîmârdan
Teşnedür dil bâde-i la'l-i leb-i dildârdan
Câme-i tenden çıkup cânâ geçem destârdan
İşigün terk itmezsin geçen belâ-yı yârdan (9/1/1-3)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Şiirlerinin muhtevası incelendiğinde ise onun divan şiirinin klasik mazmun, mefhum ve remizlerinin gereği olan konularla birlikte ilahi / beşeri aşk, dünyanın faniliği, kaderden şikâyet, ümitsizlik, din ve tasavvuf gibi konular işlediği görülür. Özellikle kaderden şikâyet konusu işlenirken “hikemi” bir üslup dikkati çekmektedir. Söz konusu bu bilgece üslup içerisinde Su'âlî'nin okuyucularına hayata dair nasihatlerde bulunduğuna şahit olmaktadır. Özellikle musammat türündeki şiirlerinde manzumenin can alıcı bölümü olan mütekerrir birimde öğüt verici ifadeler kullandığı görülmektedir. Bulduğu manzumede her bendin sonunda tekrarlanan ve bir bilgenin ağzından çıkmışa benzeyen bu tür beyitler şunlardır:

Yâr bî-pervâ dirîgâ gussadan hâlüm harâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb (8. Şiir)

Her demi hoş gör murâdun üzre olmaz her zamân
Gıtdi giden geleni ko dem bu demdür iy cüvân (10. Şiir)

İki cihânda kim ki olam dirse mu'teber
Cehd eylesün ki son ucı andan kala eser (11. Şiir)

Su'âlî'nin kaleme aldığı şiirlerde edebi sanatların etkin bir şekilde kullanıldığını söyleyebiliriz. Divan şiiri bünyesinde kullanılan hemen hemen tüm edebi sanatların teorik bilgisine sahip görünen Su'âlî bu sanatların genelini şiirlerinde kullanmıştır. Bu sanatlardan en çok teşbih ve istiareye müracaat eden şair telmih, kinaye, tevriye, teşhis, iham, tenasüb, tecahül-i ârif, hüsn-i talil, mübalağa, müracaa, tezat, tekrar ve nida gibi sanat çeşitleri de kullanmıştır. Buna mukabil Su'âlî'nin şiirinin -sebk-i hindi akımını ve bazı 17. yüzyıl divan şairlerini anımsatacak kadar- edebi sanatlarla yüklü olduğunu söylemek mümkün değildir. Şairimizin edebi sanatları kullanma biçimini beyitler üzerinde şöylece gösterebiliriz:

Teşbih:
Gösterdi bana gül gibi kendüsini cânân
Bülbül gibi ben dahı hezâr eyledüm efgân (1/1)

İstiare:
Zahm-ı tîrûn sînem üzre serverâ eksik degül
Ben ölürsem bir benüm gibi sana eksik degül (6/2/2)

Telmih:
Ger Hızr oluban içer isen çeşme-i hayât
Bâğ-ı zamâne bâkî degül çün ki yok sebât (11/3/3)

Kinaye:
Bezmünde miyân-beste düşüp gayret-ile âh
Ney gibi delüp bağrunı 'âşık ola nâlân (1/2)

Tevriye
Bana teslîm-i cân itdi didi 'uşşâk-ı kurbânüm
Cenân-ı İsmâ'îlüm aldı ana ben halîl oldum (4/4)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Teşhis:

Künc-i belâda geldi gamun 'ışk ola didi
Cân karşu geldi 'izzet ile merhabâ didi (7/2/1)

İham:

Bakmayaldan yüzine ben zerrenün iy âfitâb
Nâle kânûn oldı bezm-i gamda mânend-i rebâb (8/1/1)

Tenasüb:

Eyide ayru düşeli ok gibi iy sîm-ber
Yâ kaşunla katı gönülden neler geçdi neler (9/3/3)

Tecahül-i Ârif:

N'ola yolunda çekersem elem ü derd ü gamı
Dünyede kimse mi var çekmeye işbu elemi (5/2/1)

Hüsn-i Talil:

Yine nakkâş-ı ezel nakş-ı ruhun sâde kodı
Yüzine karşı gönül murgını feryâde kodı (5/1/1)

Mübalağa:

Beni gözyaşı gibi bir ulu deryâde kodı
Seni cân gülşenine servveş âzâde kodı (5/1/2)

Müraca:

Su'âlî şordum agyâra didüm o yâri gördün mi
Didi görmez gözi âhûlarun şimdi 'alîl oldum (4/5)

Tezat:

Pîr ü cüvân bây u gedâ cümleten gider
Câm-ı ecel ki pür ola zî-rûh olan içer (11/1/3)

Tekrir:

Zihî beşâret-i 'izzet zihî 'atâ-yı İlâh
Rızâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh (2/1)

Nida:

Hicr ile gönlüm yakup derd ile mahzûn eyledün
İy saçı leylî beni 'ışk ile mecnûn eyledün (6/4/2)

Su'âlî'nin sahip olduğu üslup ve şiirlerinde kullandığı dil, yaşadığı çağa ve mensubu olduğu döneme nazaran genel itibarla sadedir.

Düşmede dahı kâ' il idüm bir gicecik ben
'Üryân oluban girse-y-idüm koynına cânân (1/3)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Su'âlî sordum ağyâra didüm o yâri gördün mi
Didi görmez gözi âhûların şimdi 'âlî oldum (4/5)

Ağla gözüm kim irmez isem gül-'izâruma
Kanlu yaşunla yaz bu beyiti mezâruma (7/6/2)

Nîceler bu 'arsada baş ve ayak bir itdiler
İrmediler ucına her nice tedbîr itdiler (10/2/1)

Güler yüzüne bir iki gün lîk bu cihân
Demler gele ki yaş yirine döke dîde kan (11/5-2)

gibi içinde Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların nadir görüldüğü beyitleri çoktur ancak; özellikle dini-tasavvufî içerikli;

Hevâ-yı kurb-ı hüviyyet makâm-ı "Ev ednâ"
Fezâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh (2/4)

Vahş [u] tuyûr ins ü cin eşcâr u evrâkât
Geldi cihâna çünkü gider niçe hâdisât (11/3/2)

Hükm-i Sikender ile eger mülk-i Kaydefâ
Şol kasr-ı Kayserle şehâ tâc-ı Zerlikâ

Cünd-i girân-tabl [u] 'alem niçe meh-likâ
Taht-ı yedünde olsa n'ola lîk yok bekâ (11/4/1-2)

Ber-evc-i hâk iken 'azîz eyler
'İzzet-i lâ ilâhe illallâh (3/5)

benzeri beyitlerde dil ve anlatımın ağırlaştığını yabancı kelime ve terkiplerin çoğaldığını eklemek gerekir.

Su'âlî'nin yalın, süssüz şeklinde niteleyebileceğimiz manzumeleri deyim ve atasözleri bakımından oldukça zengindir. Ağır, süslü diye niteleyebileceğimiz şiirlerinde dahi deyimlere ve halk söyleyişlerine rastlamak mümkündür. Sanatçımızın şiirlerinde kullandığı deyimleri edebî kişiliğinin tespitine yardımcı ve dilsel çalışmalara katkısı nedenleriyle aşağıda sıralamayı uygun buluyoruz:

Âhı göğe dikil- (5/5/1); aklımı aldır- (8/3/2); aman bul- (11/5/3); aşına zehir kat- (8/5/2); aşk ateşiyle tutuş- (4/2); baş ayak bir et- (10/2/1); başına toprak saç- (7/3/2); başında od yan- (4/2); bel bağla- (8/6/1); bin sözü bir eyle- (9/5/3); bir dem ayrılma- (9/1/1); can ver- (3/4), (9/4/4); canı ağzına gel- (7/5/2); canı teslim et- (4/4); can saç- (7/7/1); çarha gir- (8/3/1); defteri dürül- (10/7/1); dem sür- (5/2/2); derd/elem çek- (5/2/1); dile gel- (10/5/3); dünya başına dar (ol-) (5/3/2); el bir eyle- (9/5/2); el uzat- (10/3/3); fırsatı fevt et- (10/5/1); figan/feryat eyle-/et- (1/1), (10/1/1), (10/5/3); gaflet uykusundan uyan- (10/5/2); gönle şifa kıl- (3/2); gönlünden geç- (9/3/3); gönülde karar kalma- (6/5/2); gözünde fer kalma- (6/1/2); helak ol- (6/3/2); iki gözünü bir et- (10/2/3); kalem çal- (5/2/2); kan ağla- (9/1/1), (10/6/3); kulak vur- (7/6/1); (küfrün) evini yık- (3/6); mecnun eyle- (6/4/2); muradı üzere dön- (10/1-7/M); ömrünü zayı' et- (10/5/2); sağ esen ol- (9/3/1); sây

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

sal- (8/4/3); sele ver- (8/5/1); sözünden dön- (9/1/4); takati kalma- (6/5/2); tarumar et- (10/6/2); tenhaya çekil- (1/5); toprak ol- (6/1/1); yel- yöpür- (10/3/1); yele ver- (10/5/2), (10/6/1); yerini yer et- (10/2/2); yürek kan ol- (5/5/1); yüz ver- (8/5/1); yüzüne gül- (11/5/2)

Divan edebiyatı bünyesinde eser verecek olan sanatçıların uyması gereken, estetik nazariyelerle pratik unsurları kapsayan, gerek yazılı gerek yazısız, standart kurallar vardır. Bunlardan biri muayyen mazmun, mefhum ve remizlerin şiirde temel yapı unsurları olarak kullanılmasıdır. Bir divan şairinin başarısı bu hazır malzemeleri yoğun duygu, ince hayal, müzikal ses ve özgün bir netice ile kompoze edebilmesiyle doğru orantılıdır. Bu bağlamda bir şairin ana malzemesi olan mazmunları Su'âlî'nin müspet bir şekilde kullandığını ifade edebiliriz.

Gösterdi bana gül gibi kendüsini cânân
Bülbül gibi ben dahî hezâr eyledüm efgân (1/1)

Seni cân gülşenine servveş âzâde kodî (5/1/2)

Dehenün fikri ile oldu cihân başuma dar (5/3/2)

Göge yir yir dikilür âh duhânumla direk (5/5/1)

Zahm-ı tîrûn sînem üzre serverâ eksik degül (6/6/2)

örneklerindeki sevgilinin güle, aşığın bülbüle teşbihi; sevgilinin boyunun servi, dudağının nokta, bakışlarının ok ile özdeşleştirilmesi, aşk ateşi ile yanan âşığın ağzından çıkan âh dumanının göğü tutması imgesi gibi klasik divan edebiyatı mazmunları ile birlikte;

Durdu 'ömri nathını rûhın alup Şeddâdveş
Sana dest-i mihnetin uzatmadan cellâdveş (10/3/3)

Hükm-i Sikender ile eger mülk-i Kaydefâ
Şol kasr-ı Kayserle şehâ tâc-ı Zerlikâ (11/4/1)

İsfendiyâr Rüstem [ü] Cem Zâl Sâm sadâ
Dirler zebân-ı hâl ile bunlar idüp nidâ (11/4/3)

Hevâ-yı kurb-ı hüviyyet makâm-ı "Ev ednâ"
Fezâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh

beyitlerinde yer alan Şeddâd, Kaydefâ, Zerlikâ, İsfendiyâr, Sâm gibi ayrıntı diyebileceğimiz mazmun ve remizleri, Kur'ân-ı Kerîm'den iktibasları rahatlıkla kullanması onun divan edebiyatı kültürüne hakim olduğuna işaret etmektedir.

Yukarıda Su'âlî'nin divan şairliği konusuna değinirken onun halk edebiyatından çok uzak olmadığını belirtmiştik. Halk şiirinin etkisi Su'âlî'nin manzumelerinde hissedilmektedir. Bu hissin belirgin olduğu noktalardan biri de onun Türk halk edebiyatı şiir tarzı olan dedim-dedili şiire eserlerinde sıkça yer vermesidir (Kaya 2008: 9). Aşağıda vereceğimiz beyitler dedim-dedili şiir tarzına birer örnektir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Bana teslîm-i cân itdi didi 'uşşâk-ı kurbânum
Cenân-ı İsmâ'îlüm aldı ana ben halîl oldum (4/4)

Nazar it hâl-i Su'âlîye gel iy katı yürek
Beni ağlatma didüm didi o dil-ber gülerek (5/5/2)

Künc-i belâda geldi gamuñ 'ışk ola didi
Cân karşı geldi 'izzet ile merhabâ didi
Hemân getürdi ayağı yâ hû sana didi
A'zâ tenümde her birisi bir yana didi (7/2/1-2)

Hâk-i mezânı yanına vardum güzâr idüp
Her bir giyâhı bir dil olup didi zâr idüp

Vâ hasretâ ki irmedüm ol serv-kâmete
Vâ fûrkatâ ki kaldı bu hasret kıyâmete (7/7/2-3)

Su'âlî'nin edebi kişiliği ile ilgili değineceğimiz son nokta onun en beğenilen şiirinin hangisi olduğu konusudur. Bilindiği üzere mecmuaların edebiyat araştırmalarına sunduğu avantajlardan biri şairlerin ve şiirlerin okunurluğunu, popülaritesini tespit etmeye yardımcı olmalarıdır (Aydemir 2007: 123). Bu açıdan baktığımızda şairimizin mecmualarda en çok rastlanan şiiri olan;

Yine nakkâş-ı ezel nakş-ı ruhun sâde kodı
Yüzine karşı gönül murğımı feryâde kodı
Beni gözyaşı gibi bir ulu deryâde kodı
Seni cân gülşenine servveş âzâde kodı

Kimini sevdi Hudâ kimini sevdâde kodı
Güli ârâyış idüp bülbüli gavğâde kodı (5/1)

matla' bentli müseddes-i mütekerriridir. Söz konusu müseddes, Su'âlî'ye ait şiir barından kaynaklar arasından üç farklı mecmuada yer almaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki "kodı" kelimesi Türk edebiyatında, Su'âlî'den önce veya sonra olsun, pek çok şair tarafından redif olarak kullanımına rağbet gösterilmiş bir sözcüktür.

Görüldüğü üzere Su'âlî'nin hayatı ve edebi kişiliği ile ilgili bilgilerimiz sınırlı ve tahmine dayalıdır. Ancak söz konusu bu sınırlı bilgilerin yazılı eski kültür kaynaklarının incelenmesi, tasnif edilmesi, günümüz bilgi havuzuna eklenmesi ve bu işlemler neticesinde Su'âlî hakkında ortaya çıkacak yeni bilgiler ve ona ait farklı eserlerle artması kuvvetle muhtemeldir.

Sonuç

Divan edebiyatının karakteristik özelliklerinden biri yazı odaklı olmasıdır. Bu sayede zamanla bu edebiyatın tüm alt kategorilerine ait bilgileri taşıyan geniş bir kütüphanesi olagelmiştir. Denebilir ki divan edebiyatı kendine dair bilgilerin geneli kayıt altına almıştır. Ana kayıtlar diyebileceğimiz divanlar ve diğer sanatsal ürünler, tezkireler ve başkaca biyografik eserler, tarihler, bibliyografyalar ve ansiklopedik kaynaklara girmemiş bazı bilgiler ikincil materyaller diyebileceğimiz mecmualara dâhil olmuşlardır. İşte temel biyografik kaynaklarda zikredilmeyen

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

ama mecmualar aracılığıyla şiirlerinden haberdar olduğumuz edebi şahsiyetlerden biri de Su'âlî'dir. Onun hayatı hakkında net bir bilgi hiçbir kaynakta bulunmadığı gibi şiirlerinde dahi yer almamaktadır. Şiirlerinin yer aldığı mecmualar ve mısralarındaki ifadelerden ancak tahmin yoluyla şu çıkarımlarda bulunabiliriz: Su'âlî 15 veya 16. yüzyıl şairidir. Ahmed Paşa'nın bir şiirine yazdığı tesdise bakılırsa Ahmed Paşa'dan sonra yaşamıştır. Onda Türk halk şiirinin etkileri görülmekle birlikte elimizdeki şiirlerinin nazım biçimleri gazel, tesdis, müseddes, müsebba' ve müsemmen olduğundan dolayı onu divan şairi olarak kategorize etmek mümkündür. Şiirlerinin konusundan ve bulunduğu bir mecmuanın özelliklerinden hareketle onun tarikat ehli olduğunu, mensup olduğu tarikatın da Alevilik-Bektaşılık olabileceği sonucunu çıkartabiliriz. Nitekim din, tasavvuf ve ahlak konulu hikemi tarzdaki şiirlerinin çokluğu dikkat çekicidir. Özellikleri genelde sevilen, beğenilen, popüler şiirleri toplamak olan mecmua ve cönklerde manzumelerine rastlanması onun halk tarafından takdir edilen bir şair olduğuna işaret etmektedir. Su'âlî, 16. yüzyılda yaşamış ortalama bir divan şairinde görülen türden bir edebi kişiliğe sahip olduğu izlenimi vermektedir. Tüm şiirlerini aruzla yazmıştır. On bir şiirini yedi farklı kalıpla yazması aruza hâkim olduğunu göstermektedir. Farklı nazım şekilleri denemesi ve özellikle musammat türlerine ağırlık vermesi şairimizin dikkat çekici başka bir özelliğidir. Onun şiirlerinin ritim ve ahenk unsurları açısından da başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Diğer edebi kişilik değerlendirme kıstasları olan edebi sanatları, mazmunları kullanması bakımından orta sınıf bir divan şairi profili çizdiğini belirtmek mümkündür. Genel itibarla deyimler bakımından zengin, sade, süsüz bir dil ve anlatıma sahip olan Su'âlî'nin üslubu dini içerikli şiirlerinde ağırlaşmaktadır. Tahmin yürüterek ulaşabildiğimiz Su'âlî hakkındaki bu sınırlı bilgilerin yeni belgelerin ortaya çıkmasıyla beraber artması muhtemeldir.

Metnin Kurulmasında Göz Önünde Bulundurulmuş Hususlar

Su'âlî'nin şiirleri metne dönüştürülürken şu hususlar göz önünde bulundurulmuştur:

- Şiirlerde kullanılan aruz kalıpları şiirlerin başına yazıldı.
- Bulduğu yere dikkat çekmek için mahlasın altı çizildi.
- Beyitlerdeki vezin bozuklukları tamir edilmeye çalışıldı, düzeltilemeyenler dipnotlarla belirtildi.
- Metinde zihaf yapılmış yerlere denk gelen uzun sesler asli şekilleriyle yazıldı.
- Gerekli yerlerde metin tamiri yapıldı, buralar köşeli ayraç [] ile gösterildi.
- Harekelerin kullanıldığı mecmualarda, yazıldığı dönemin dil hususiyetlerini korumak adına harekeli okuyuşlara uyuldu.
- Müstensih hatasıyla yanlış yazılan bazı kelimeler asli imlalarıyla metne alındı.
- Kuran-ı Kerim'den alıntı yapılan yerler dipnotlarla belirtildi.
- Birden fazla nüshası var olan şiirlerde metin tenkidi yapıldı, nüsha farkları dipnotlarla gösterildi.
- Transkripsiyon karakterleriyle karıştırılması ihtimali göz önünde bulundurularak noktalama işaretleri kullanılmadı.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Şiirler²1.
SU'ÂLÎ FERMÂYED

Mef'ülû / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün
Hezec: --+ / +--+ / +--+ / +-

1. Gösterdi baña gül gibi kendüsini cânân
Bülbül gibi ben dağı hezâr eyledüm efgân
2. Bezmünde miyân-beste düşüp gayret-ile âh
Ney gibi delüp bağrunı 'âşık ola nâlân
3. Düşmede dağı kâ'il idüm bir gıcecik ben
'Üryân oluban girse-y-idüm çoymına cânân
4. Bir hâle düşürdi beni qahr-ile felek kim
Bilemeyeler şimdi göricek beni yârân
5. 'Älemde huzûr ister-iseñ sen de Su'âlî
Tenhâya çekil şimdi budur hâlet-i 'irfân

2.
[ĞAZEL]

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün
Müctes: +-+ / ++- / +-+ / +-

1. Zihî beşâret-i 'izzet zihî 'ağâ-yı İläh
Rızâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh
2. Zihî irâdet-i şâdık zihî hidâyet-i râh
Nidâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh

² Metin boyunca şiirlerin bulunduğu kaynak ile ilgili yapacağımız kısaltmalar şu şekildedir:

- a) A1: Ankara Milli Kütüphane 06 Mil. Yz. A 149 numaralı mecmua
- b) A2: Ankara Milli Kütüphane 06 Mil. Yz. A 3479 numaralı mecmua
- c) A3: Ankara Milli Kütüphane 06 Mil. Yz. A 2430-2 numaralı mecmua
- d) A4: Ankara Milli Kütüphane 06 Mil. Yz. A 2519 numaralı mecmua
- e) A5: Ankara Milli Kütüphane 06 Mil. Yz. A 3628 numaralı mecmua
- f) A6: Ankara Milli Kütüphane 06 Mil. Yz. A 5794 numaralı mecmua
- g) A7: Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphane 06 Hk. 436 numaralı mecmua
- h) A8: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü No: 68.
- i) A9: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü No: 59.
- j) C1: Yz. 163-C. 24

1 A9 21^b
 2 A6 6^b

3. Zihî şalât ü selâm ü semâ‘-ı fetḥ-i ḳulüb
Şalâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh
4. Hevâ-yı ḳurb-ı hüviyyet maḳâm-ı “Ev ednâ”³
Fezâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh
5. ‘İlâc-ı derd-i ḥaste [vü] ḥall-i ḥavl-ı ḳıyâm
Devâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh
6. Ne nâz u ni‘met-i nâzik ne ḳuvvet-i rûḥânî
Ġidâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh
7. ‘Ulüvv-himmet [ü] ‘âlî-civâr mesned-i Ḥaḳ
Binâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh
8. Ki ṭurdı ‘arş-ı ‘ıẓam üzre dest-i ḳudretle
Livâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh
9. Ḥakîm-i ḥikmet ü ḥâkim-i re’y-i derd [ü] devâ
Şifâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh
10. Ḳamuya farzdurur geh ḳarż-ı Ḥaḳ geh ḥükm oldı
Edâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh
11. Nevâl ü ni‘met ile toyladı cihân ḥalkın
Ġidâ-yı eşhedü en lâ ilâhe illallâh

3.
[ĠAZEL]

Fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün
Cedîd: ++- / +-+ / ++-

1. Dil [ü] cân mülkinde uruldı iy şâh
Nevbet-i lâ ilâhe illallâh
2. Ḳıla ḥaste olan gönüle şifâ
Ḥikmet-i lâ ilâhe illallâh
3. Fuḳarâ ḳomaz ehl-i i‘ânı
Devlet-i lâ ilâhe illallâh
4. Vire cân [u] gönüle zevḳ [u] şafâ
Şoḥbet-i lâ ilâhe illallâh

³ Kur’an, 53. Necm Sûresi, Ayet 9.

³ 10^a Vezin kusurlu

³ A6 7^a

1^a Vezin kusurlu.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

5. Ber-evc-i hâk iken 'azîz eyler
'İzzet-i lâ ilâhe illallâh
6. Yıka küfrün evini mermer ise
Kuvvet-i lâ ilâhe illallâh
7. Yıkagör nefis evini ola yeñi
Fırsat-i lâ ilâhe illallâh
8. Kıla evc-i semâda meskenüñi
Himmet-i lâ ilâhe illallâh
9. İdegör kuvvet-i câna iy miskîn
Ni'met-i lâ ilâhe illallâh
10. Seni Hağğkuñ rızası içre ider
Ülfet-i lâ ilâhe illallâh
11. Giderür şirk[i] hağğı hâliş ider
Haşlet-i lâ ilâhe illallâh
12. Kişinün kadrin ide 'arş-ı 'azîm
Rif'at-i lâ ilâhe illallâh
13. Tolidur kâ'inât ser-tâ-ser
Rağmet-i lâ ilâhe illallâh
14. Niçe gizlü ma'anî kıla güşâ
Fikret-i lâ ilâhe illallâh
15. İçe gör iy Su'âlî bezl oldı
Şerbet-i lâ ilâhe illallâh

4.
[ĞAZEL]

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün
Hezec: +--- / +--- / +--- / +---

1. Bugün bezm-i vişâl içre görüp yâri melîl oldum
Hezârân būs idicek ol kızardı ben hacîl oldum
2. Tuşuşdum nâr-ı 'ışkıla düşüp sevdâ-yı vasl içre
Başumda od yanar kandîl-i 'ışka ben fitîl oldum

5^a Vezin kusurlu.
9^a Vezin kusurlu.

4 C.1 7^a Bulunduğu cönkte başlığı "Semâ'î" olarak yazılan bu şiir, şekil özellikleri bakımından bir gazeldir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

3. tavâf itdüm cemâlin Kâ'besin yârin
Dönüp ahcâc ile tekrâr yâre ben delîl oldum
4. Baña teslîm-i cân itdi didi 'uşşâk-ı kurbânüm
Cenân-ı İsmâ'îlüm aldı aña ben hâlîl oldum
5. Su'âlî şordum agyâra didüm o yâri gördün mi
Didi görmez gözi âhûlarun şimdi 'alîl oldum

5.

MÜSEDDES-İ [MÜTEKERRİR-İ] SU'ÂLÎ

Fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlün

Remel: +++ / ++- / +-+ / +-

1. Yine nakqâş-ı ezel nakş-ı ruhuñ sâde qodı
Yüziñe qarşu gôñül murğını feryâde qodı
Beni gözyaşu gibi bir ulu deryâde qodı
Seni cân gülşenine servveş âzâde qodı

Kimini sevdi Hudâ kimini sevdâde qodı
Gülü ârâyış idüp bülbülü gavgâde qodı
2. N'ola yoluñda çekersem elem ü derd ü gamı
Dünyede kimse mi var çekmeye işbu elemi
Hele sen zevk u şafâ ile süregör bu demi
Kim ezel kâtibi bu resme çalupdur qalemi

Kimini sevdi Hudâ kimini sevdâde qodı
Gülü ârâyış idüp bülbülü gavgâde qodı
3. İşigün yaşdanuban kim kıluram derdile zâr
Şaқınuram ki zafer eylemeye sen güle hâr
Dehenüñ fikri ile oldu cihân başuma dar
Saña gülmek şanemâ ağlamak oldu baña kâr

Kimini sevdi Hudâ kimini sevdâde qodı
Gülü ârâyış idüp bülbülü gavgâde qodı

⁵ A1 46^b; A2 12^a Başlık: Gâzel-i Müseddes-i Su'âlî Baba; A3 104^a Başlık:Gâzel-i Su'âlî

^{1a} Yine:Gene A1

^{1bc} A1'de b ve c mısraları birbiriyle yer değiştirmiş.

^{2abcd} A1'de 2. ve 3. bentler birbiriyle yer değiştirmiş. 2^a yoluñda:yanuñda A3

^{2c} Hele sen zevk u şafâ ile süregör:Zevk u şafâ ile hele süregör sen A2

^{2d} çalupdur:kılupdur A2; Kim ezel kâtibi bu resme çalupdur:Kâtib-i rüz-ı ezel böylece çaldı A3

^{3abcd} A3'te 3. ve 4. bentler birbiriyle yer değiştirmiş.

^{3b} eylemeye sen:itmeye sensüz A2; Şaқınuram ki zafer eylemeye:Diler-idüm ki zafer bulmaya idi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

4. N'ola ağlarsa gözüm gül gibi sen gül şanemā
Yiridür bülbül-i dil eyleye gulğul şanemā
Ola bezmünde gözüm sāğar-ı pür-mül şanemā
Seni gül kıldı beni sen güle bülbül şanemā

Kimini sevdi Hudā kimini sevdāde qodı
Güli ārāyiş idüp bülbüli gavgāde qodı

5. Göreli sen güli dīdem gibi kan oldu yürek
Göge yir yir dikilür āh duḡānumla direk
Nazar it ḡāl-i Su'ālīye gel iy qatı yürek
Beni ağlatma didüm didi o dil-ber gülerek

Kimini sevdi Hudā kimini sevdāde qodı
Güli ārāyiş idüp bülbüli gavgāde qodı

6.

[MÜSEDDES-İ MÜTEKERRİR-İ] SU'ÂLÎ

Fā'īlātün/ fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün
Remel: -+-- / -+-- / -+-- / -+--

1. Dil-berā fūrkat beni kıldı özümden bī-ḡaber
Şöyle ḡāk oldum şabā virmez ḡubārumdan eşer
Gün yüzünden ayru düşdüm qalmadı çeşmümde fer
Tır-i ḡasret cānuma geçdi neler itdi neler

Dost ağlar ḡālūme baqup benüm düşmen güler
Dirliğüm dirlik degüldür bir qara gündür geçer

2. Sensiz iy meh gözlerümden mācerā eksik degül
Başuma zülfüñ ḡamından bir belā eksik degül
Zaḡm-ı tīrūñ sīnem üzre serverā eksik degül
Ben ölürsem bir benüm gibi saña eksik degül

Dost ağlar ḡālūme baqup benüm düşmen güler
Dirliğüm dirlik degüldür bir qara gündür geçer

3. 'Işq-ı dildār ile oldum 'ālem içre derdnāk
Süz-ı hier ile delindi baḡrum oldu sūznāk
Gül gibi iy ḡonçe oldum yaqa yırtık sīne çāk
ḡālūme raḡm eyle sensiz ben helāq oldum helāk

4^b eyleye:eylese A3
5^b āh duḡānumla:āh u fiḡānumla A2
5^c gel iy qatı:ki kan oldu
5^d didüm // o dil-ber:didükde // dil-ber A3

6 A4 35^a

Dost ađlar ĥālūme bađup benūm dūřmen gūler
Dirliğūm dirlik degūldūr bir ara gūndūr geđer

4. eřmūmūñ iy lāle-ĥad yařını gūlgūn eyledūñ
La‘l-i nābuñsuz gōzūm sāđarların ĥūn eyledūñ
Hicr ile gōñlūm yađup derd ile maĥzūn eyledūñ
İy řađı leyli beni ‘ıřķ ile mecnūn eyledūñ

Dost ađlar ĥālūme bađup benūm dūřmen gūler
Dirliğūm dirlik degūldūr bir ara gūndūr geđer

5. İy gūl-i nāzik-beden ılma Su‘ālīyi nizār
Tā ki ‘uřřāķ arasında olmaya derd ile zār
řabra tākāt almadı gitdi bu gōñlūmden arār
Eyledi fūrķat beni ‘ālemdede řāhum řermsār

Dost ađlar ĥālūme bađup benūm dūřmen gūler
Dirliğūm dirlik degūldūr bir ara gūndūr geđer

7.

[TESDİS-İ] SU‘ĀLİ [ĖAZEL-İ AHMED PAŞA]

Mef‘ūlū / fā‘ilātū / mefā‘ilū / fā‘ilūn

Muzārī‘: --+ / -+-+ / +--+ / -+-

1. Dūřdūm hevā-yı ‘ıřķıla iy dil melāmete
Derd ū belā vū miĥnet ū cevri nedāmete
Ĥayfā nidem ki āĥiri irdūm saķāmete
‘Ŗmrūñ řoñ ucı ıķmadı ayruķ selāmete

Vā ĥasretā ki irmedūm ol serv-ķāmete
Vā fūrķatā ki aldı bu ĥasret kıyāmete

2. Kūnc-i belāda geldi ĥamuñ ‘ıřķ ola didi
Cān arşu geldi ‘izzet ile merĥabā didi
Hemān getürdi ayađı yā hū saĥa didi
A‘zā tenūmdede her birisi bir yaĥa didi

⁷ A5 28^a; A8 35^a Bulunduğu her iki mecmuada ‘‘Su‘ālī’’ başlığıyla kayıtlı bu şiir aslında Ahmed Paşa’nın;

Uzandı ĥasretūm benūm ol serv-ķāmete
Vā ĥasretā ki aldı bu ĥasret kıyāmete (Tarlan 1966: 290)

matla’lı gazeline Su‘ālī’nin yaptığı bir tesdisdir. Bu şiirin bulunduğu A8 mecmuasının 34a varadıında ‘‘Su‘ālī’’ başlıklı, bu şiirle mütেকerrir beyti, kafıye örgüsü, vezin kalıbı ve bent sayısı aynı olan başka bir şiir bulunmaktadır. Başlık bilgisi yanlış olan bu şiir, mahlas-hānesindeki bilgiye göre Fevrī’ye aittir. Nitekim söz konusu bu şiir Fevrī Divanı’nda bulunmaktadır. Taşıdıkları özellikler istikametinde görünen o ki Su‘ālī’nin şiiri ile Fevrī’ninki birbirine nazire olarak yazılmıştır. Ancak eldeki bulgularla bunlardan hangisinin diğerinin naziresi olduğu bilgisine ulaşmak şuan için mümkün değildir.

^{2b} geldi:ıķdı A8

^{2c} Hemān:Dermān A8

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Vâ ḥasretâ ki irmedüm ol serv-ķâmete
Vâ fūrķatâ ki ķaldı bu ḥasret ķıyâmete

3. Bezm-i ğam içre sāġar-ı çeşmüm tolu şarâb
Hecr âteşine döne döne oldı dil kebâb
Ḥasret eliyle başuma şaçdum bu dem türâb
‘Ömrüm ğulini bād-ı ḥazân eyledi ḥarâb

Vâ ḥasretâ ki irmedüm ol serv-ķâmete
Vâ fūrķatâ ki ķaldı bu ḥasret ķıyâmete

4. Ben bendesini añmadı ol yâr yâd idüp
Cân u ğönülde ğuşşa vü hicri ziyâd idüp
Dilde belâ vü dîdede nem serde bād idüp
Ḥicrân eline şaldı beni nâ-murâd idüp

Vâ ḥasretâ ki irmedüm ol serv-ķâmete
Vâ fūrķatâ ki ķaldı bu ḥasret ķıyâmete

5. Ķaşuñ firâķı pâdişehüm düşdi cânuma
Tîr-i müjeñ de bir yañadan girdi ķanuma
La‘lün ğetürdi cânımı cânâ dehânuma
Cân acısıyla düşdi bu maṭlâ‘ zebânuma

Vâ ḥasretâ ki irmedüm ol serv-ķâmete
Vâ fūrķatâ ki ķaldı bu ḥasret ķıyâmete

6. Ğuş urmaz ise ol şanemüm ḥâl-i zâruma
Raḥm itmez ise ger bu dil-i bî-ķarâruma
Aġla ğözüm kim irmez isem ğül-‘izâruma
Ķanlu yaşuñla yaz bu beyiti mezâruma

Vâ ḥasretâ ki irmedüm ol serv-ķâmete
Vâ fūrķatâ ki ķaldı bu ḥasret ķıyâmete

7. Cânun Su’âlî yolına cânâ nişâr idüp
Terk-i vücüd itdi ‘adem ihtiyâr idüp
Ḥâk-i mezârı yanına vardum ğüzâr idüp
Her bir ğiyâhı bir dil olup didi zâr idüp

³a sāġar-ı:sāġarı A5

³b kebâb:ḥarâb A8

³d ḥazân:ḥazen A5

⁴a añmadı ol yâr:ol şanem añmadı A8

⁴d Ḥicrân eline:Ḥasret ile A8

⁵abcd A8⁷de 6. Bend. 5ª cânuma:yânuma A8

⁵b yañadan:yeñiden A5

⁵d Cân acısıyla:Cân içinde A5

⁶abcd A8⁷de 5. Bend. 6ª şanemüm:şanem A5

⁶d Ķanlu yaşuñla:Ḥasret eliyle A5

⁷c mezârı:mezâr A8

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

8.

MÜSEDDES-İ [MÜTEKERRİR-İ] SU'ALİ

Fā'ilātün/ fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

Remel: -+-- / -+-- / -+-- / -+-

1. Baḳmayaldan yüzine ben zerrenüñ iy āfitāb
Nāle ḳānün oldı bezm-i ḡamda mānend-i rebāb
Eşküñ encümdür dökilür āteşin āhum şitāb
Gözlerüm sāḡar şarābum eşküñ ü dildür kebāb

Yār bī-pervā dirġā ḡuşşadan ḥālüm ḥarāb
Sevmesün 'ālemde kimse dil-ber-i 'ālī-cenāb

2. Eşk-i ḥün-ālüdemüñ renginden oldı erġavān
Ol hilāl-ebrü firāḳından bu ḳaddümdür kemān
Rū-yı zerdüm reşkine göynüklü sīnem za'ferān
Geldügince tūrine ḳarşu çıkar ol demde [cān]

Yār bī-pervā dirġā ḡuşşadan ḥālüm ḥarāb
Sevmesün 'ālemde kimse dil-ber-i 'ālī-cenāb

3. Çarḡa girdüm āfitābum 'ışḳ-ıla dönmekdeyem
Ki çıkup ucı semāya geh yire inmekdeyem
Yoḳ ḳarārum şarḳa ḡarba tırmadın gitmekdeyem
'Aḳlumı aldurdum āḡir bilmezem n'itmekdeyem

Yār bī-pervā dirġā ḡuşşadan ḥālüm ḥarāb
Sevmesün 'ālemde kimse dil-ber-i 'ālī-cenāb

4. Baḡır-ı 'ışḳa ḡarḳ olup düşdüm 'amīḳa yoḳ kenār
Āşinālık itmedi bir dem dirġā ol nigār
'Āḳıbet gird-āba düşürdi beni bu rüzigār
Raḡneler açıldı sīnemde olalı dil-figār

Yār bī-pervā dirġā ḡuşşadan ḥālüm ḥarāb
Sevmesün 'ālemde kimse dil-ber-i 'ālī-cenāb

5. Seyle virdi 'ālemi yüz virdü miydi yaşuma
Fūrḳat-i ruḡsār od urdı içüme taşuma
Zülfine dil viricek geldi bu sevdā başuma
Kendü elümle zehir ḳatdum dirġā aşuma

7^d didi:dirdi A8

⁸ A7 12^a Harekeli nesih tarzıyla yazılmış bir mecmuadan alınan bu şiirin imlasında harekelere uyuldu.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Yâr bî-pervâ dirîgâ guşşadan hâlüm hârâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

6. Yâr için feryâda çün bil bağladum mânend-i ney
Mevc urup deryâ gibi çüş eyledüm cânâ çün mey
Def gibi sînemde yir yir urmuşam fûrkatle key
Nâmdâr olmak gerek dil-ber olan mânend-i tay

Yâr bî-pervâ dirîgâ guşşadan hâlüm hârâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

7. Yüregüm sūrâh sūrâh ola cânâ ney-mişâl
Gözleri âhû elinden haste dildür bî-mecâl
Dil-figâr u işi zâr u dîdede uyhu hayâl
İy Su'âlî sözünü güş eyleyen bulur menâl

Yâr bî-pervâ dirîgâ guşşadan hâlüm hârâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

9. [MÜSEBBA '-I SU'ÂLÎ]

Fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün
Remel: -+-- / -+-- / -+-- / -+--

1. Bir dem ayrılmaz gönül la'l-i hayâl-i yârdan
Dem-be-dem kan ağlarım n'idem gam-ı ağıyârdan
Mest olup çeşmüñ kebâb ister dil-i bîmârdan
Teşnedür dil bâde-i la'l-i leb-i dildârdan
Câme-i tenden çıkup cânâ geçem destârdan
İşigün terk itmez in geçen belâ-yı yârdan

Kim döner rûz-ı ezelde itdügi ikrârdan

2. Cenneti n'eyler gönül kûy-ı nigâr-ı yârsız
Serve kim mâyil olur kim kâmet-i dildârsız
N'eylerem bâğ-ı İrem seyirin ruḥ-ı gülzârsız
Söylemez tûḫ-ı dil çün kim şeker-güftârsız
Ḥür-ı 'aynı n'eylerem yâ cenneti dîdârsız
Giceler yılduz şayar çeşmüm kamer-ruḥsârsız

Gün yüzüñ haḫkı gönül haḫz eylemez ağıyârdan

⁹ A4 12^a Başlık Hayâlî Tahmîs-i Su'âlî olarak yazılmıştır fakat bu manzume şekil özellikleri bakımından bir müsebbba'dır. Son bende bakıldığında Su'âlî'nin mahlasının bulunduğu, Hayâlî'nin ise bulunmadığı görülmektedir. Burada geçen "hayâl" kelimesini müstensih, muhtemelen Hayâlî Bey'in mahlası olarak düşünmüştür.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

3. Gülşen-i kūy-ı nigāra eyleriseñ ger sefer
Sağ esen ol olduğınca ‘ömrüñ iy bād-ı seher
İşigine ben melāmetden selām itdüñse ger
Düşdügince bu dil-i üftādeden yir yir haber
Eyide ayru düşeli oğ gibi iy sīm-ber
Yā kaşuñla katı gönülden neler geçdi neler

Tālib-i dīdār oldı geçdi yoğ u vardan

4. Hem-nişnüm hamdüillāh kim hayāl-i yārdur
‘Aşıkun dilde şu‘ā‘ı lem‘a-ı ruhsārdur
Zeyn iden ruhsār-ı yārı hāl-i ‘anber-bārdur
Sīnem üzre kirpigün zaḥmı gül-i bī-hārdur
Sāye şalan üstüme bir serv-i hoş-reftārdur
Boynuma takan resenler zülf-i misk-āşārdur

Döne döne cān viren kimse döner mi dārdan

5. Ben ki evşāf-ı haṭ-ı dildār[1] taḫrīr eyledüm
Şanki evrāḫ-ı güle mecmū‘a taḫrīr eyledüm
Vaşl-ı yār için yine bir nesne tebdīr eyledüm
Rū-yı zerd [u] eşk-i sīmīnümle el bir eyledüm
Şadr-ı sīnemde hayāl-i tīrüne yir eyledüm
Kaşd idüp dīvān-ı ‘ışkı biñ sözi bir eyledüm

Oğınan şimdi Su‘ālī şı‘rdür tūmārdan

10.

[MÜSEMME-İ] SU‘ALİ

Fā‘ilātün/ fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

Remel: -+-- / -+-- / -+-- / -+-

1. Gülleri pejmürde-hāl itdi yine bād-ı hazān
Bülbül-i şūrīdeler bu hāle eylerler fiğān
Şaçılır yirler yüzine berg-i eşcār-ı cihān
Bu fenādan kūşe kūşe her varaḫ virdi nişān
Kim yazılmış kudret-ile üstine haṭṭ-ı nihān
Dir ki virmez kimseye bu rūzigār cānā emān

Her demi hoş gör murāduñ üzre olmaz her zamān
Gıtdi giden geleni ço dem bu demdür iy cūvān

2. Nīceler bu ‘arşada baş ve ayak bir itdiler
İrmediler ucına her nice tebdīr itdiler
Düşdiler berg-i hazān gibi yirin yir itdiler
Bulmadılar hiç vefāşın anca te’hīr itdiler

¹⁰ A4 11^a

Ağlamağıla bu dem iki gözün bir itdiler
İşbu beyt-ile cihân hâlini taķrîr itdiler

Her demi hoş gör murâduñ üzre olmaz her zamân
Gitdi giden geleni ķo dem bu demdür iy cüvân

3. Senden öndin niçeler yıldı yöpürdi bādveş
Dögünüp seng-i belâ ile niçe Ferhâdveş
İrmedi Şîrînine şîr aķıdup üstâdveş
Gör bu dehr-i hîle-bâzuñ lu'bını nerrâdveş
Durdı 'ömri naķını rûhın alup Şeddâdveş
Saña dest-i miñnetin uzatmadan cellâdveş

Her demi hoş gör murâduñ üzre olmaz her zamân
Gitdi giden geleni ķo dem bu demdür iy cüvân

4. Hastedür her cüst-i çâbüķ kim görür bir yâr-ı cân
Zîra bilmez kim bugün yarın nice ola zamân
Nice mağrûr olasın 'ömrine kim yildür hemân
Tayanur mı 'âķil olan hüsne çün âb-ı revân
Gırre olma mâlûñe Kârûnı yâd eyle hemân
Dünyede bây u gedâ birdür gelüp gitmekde iy cân

Her demi hoş gör murâduñ üzre olmaz her zamân
Gitdi giden geleni ķo dem bu demdür iy cüvân

5. Gel berü 'ayş idelüm çünkim giden gelmez ele
Furşatı fevt eyleme çünkim kime eylersün gile
Bir iki gün 'ömrüñi zâyı' idüp virme yile
H'âb-ı ğafletden uyanğıl gör neye geldüñ hele
Bu fenâ şahrâsı içünde her çemen geldi dile
Çağırup feryâd idüp dirler ķoparup velvele

Her demi hoş gör murâduñ üzre olmaz her zamân
Gitdi giden geleni ķo dem bu demdür iy cüvân

6. Gördi kim küh-ı fenâ bâķî degül bu rûzigâr
Yile virdi câme-i hağrâsını ol dem iy yâr
Şoyunup abdâl olup 'uryâne döndi bî-ķarâr
Sîm ü zerden târ u mâr itdi ne kim destinde vâr
Ķanlar ağlar dâ'imâ şahrâ yüzinde lalezâr
Kim zebân-ı hâl ile dir bu cihândur bî-ķarâr

Her demi hoş gör murâduñ üzre olmaz her zamân
Gitdi giden geleni ķo dem bu demdür iy cüvân

7. Yüzümüz berg-i hazân gibi yire sürülmeden
Defterüñ milk-i vücüd içre bu dem dürülmeden
Şol elif ķaddüñ egilüp dâl olup bükülmeden
Ağlayıgör dem-be-dem hâlûñe düşmen gülmeden

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

‘Ömrünüñ peymānesi miskīn Su’ālī tolmadan
Yumulup nergislerüñ bu reng-i rūyuñ şolmadan

Her demi hoş gör murāduñ üzre olmaz her zamān
Gitti giden geleni ço dem bu demdür iy cüvān

11. [MÜSEMMEŃ-İ SU’ĀLĪ]

Mef’ūlū / fā’ilātū / mefā’ilū / fā’ilūn

Muzāri’: --+ / -+--+ / +--+ / -+-

1. Gel ey cihāna ‘ibret ile eyleyen nazār
Güş it sözümi ‘āqil iseñ diñle bir haber
Çün kim cihāna geldüñ ü kılsañ gerek sefer
Dār-ı fenādan itse gerek ins ü cin güzer
Pīr ü cüvān bāy u gedā cümleten gider
Cām-ı ecel ki pür ola zī-rūh olan içer

İki cihānda kim ki olam dirse mu‘teber
Cehd eylesün ki şoñ ucı andan qala eşer

2. Māl ü menāle kıılma nazār itme i‘tibār
Eñ soñ günü ki iki gözünñ tola pür-ğubār
Hükümünde ola şehlik ile cümleten diyār
Naqd-ı hayāt[1] dest-i ecel ide pür-ğubār
Şunlar qanı ki dünyede olmışdı nāmdār
Geldi cihāna gitti niçe şāh-ı bī-şümār

İki cihānda kim ki olam dirse mu‘teber
Cehd eylesün ki şoñ ucı andan qala eşer

3. Varlık odur ki yoq olısar cümle kā’ināt
Şihhat dimeñüz aña ola āhiri memāt
Vaşş [u] tuyūr ins ü cin eşcār u evrākāt
Geldi cihāna çünki gider niçe hādışāt
Ger Hızr oluban içer iseñ çeşme-i hayāt
Bāğ-ı zamāne bākī degül çün ki yoq şebāt

İki cihānda kim ki olam dirse mu‘teber
Cehd eylesün ki şoñ ucı andan qala eşer

4. Hük-m-i Sikender ile eger mülk-i Qaydefā
Şol qaşr-ı Qayşerle şehā tēc-ı Zerlikā
Cünd-i girān-ṭabl [u] ‘alem niçe meh-liqā

¹¹ A4 14^b Tahmis-i Bākī başlığına sahip şiirin mısra sayısı göz önünde bulundurulduğunda tahmis olmadığı ortaya çıkmaktadır. Başlığına bakılırsa Bākī’nin bir şiirinin nazım birimlerindeki mısra sayısının beşe çıkartılmış şekli olması gereken manzumenin herhangi bir parçası Bākī Divanı’nda bulunmamaktadır. Şiirin son bentindeki “sonsuz” anlamı taşıyan “bākī” kelimesinin mahlas sanılması sonucu müstensih tarafından bu başlığın sehven yazıldığı düşünülmektedir.

Taht-ı yedünde olsa n'ola lîk yok beğā
İsfendiyār Rüstem [ü] Cem Zāl Sām şadā
Dirler zebān-ı hāl ile bunlar idüp nidā

İki cihānda kim ki olam dirse mu'teber
Cehd eylesün ki şoñ ucu andan kıala eşer

5. Dünyā serāyı olmaz imiş kimseye mekān
Bāķī kıalur mı sür'at ile tîz geçe zamān
Güler yüzüne bir iki gün lîk bu cihān
Demler gele ki yaş yirine dōke dīde kıan
Dehrüñ elinde bulmadı çün Kıahramān emān
Budur Su'ālî 'ākile bu dem sözüm hemān

İki cihānda kim ki olam dirse mu'teber
Cehd eylesün ki şoñ ucu andan kıala eşer

KAYNAKÇA

- Ahmed Paşa Divanı**, (hızl) Ali Nihat Tarlan, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1966.
- AYDEMİR, Yaşar, Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler, **Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, Volume 2/3, Summer 2007.
- Dede Ömer Rüşenî Divanı** (hızl), Orhan Kemal Tavukçu, Kültür Bakanlığı e-kitap Yay.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-90175/dede-omer-ruseni-divani.html> (ET: 01.08.2013)
- DİLÇİN, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1997.
- İSEN, Mustafa vd., **Şair Tezkireleri**, Grafiker Yay., Ankara 2009.
- LEVEND, Agâh Sırrı, **Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984.
- LEVEND, Agâh Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi I. Cilt**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2008.
- RIEU, Charles, **Catalogue of The Turkish Manuscripts in The British Museum**, London 1888.
- SOYSAL, Faysal, Koca **Ragıp Paşa'nın Farsça Manzumeleri (Metin-çeviri-yorum)**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van 2006.
- TANYERİ, M. Ali, **Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler**, Akçağ Yay., Ankara 1999.
- Yûnus Emre Divanı**, (hızl) Mustafa Tatçı, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara 2005.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

